

Nr 75.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt; given Stockholms slott den 11 februari 1921.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

H. S. Tamm.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1921.

Närvarande:

Statsministern friherre DE GEER, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, TAMM, HANSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Tamm, anförde:

Jag anhåller att få anmäla en från herrar fullmäktige i riksbanken inkommen skrivelse rörande frågan om riksbankens sedelutgivningsrätt. Denna skrivelse, dagtecknad den 5 februari 1921, är av följande lydelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 1 saml. 65 häft. (Nr 75.)

»§ 6 i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 är enligt lag av den 25 maj 1915 av följande lydelse:

'Riksbanken äger att utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa, så beräknad, som i 8 § sägs, samt däröver till ett belopp av etthundratjugufem miljoner kronor.

Om sådant med hänsyn till krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen och riksdagen samfällt medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjugufem miljoner kronor; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.'

Enligt kungl. brevet den 27 februari 1920 har riksbanken medgivits att för tiden till den 1 mars 1921 begagna nämnda i 6 § andra stycket av riksbankslagen omförmälda rätt att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 125,000,000 kronor.

Under år 1920 har denna extra sedelutgivningsrätt enligt samtliga veckorapporter med undantag av fyra i större eller mindre utsträckning varit tagen i anspråk. Den 3 april och den 4 september 1920 hade den obegagnade sedelutgivningsrätten nedgått till 12,811,235 kronor 9 öre respektive 13,886,112 kronor 49 öre. Riksbanken stod alltså dessa dagar betänkligt nära gränsen för sedelutgivningsrätten, oaktat denna ökats med här ifrågavarande 125,000,000 kronor. Riksbanken var alltså under år 1920 i oundgängligt behov av denna extra sedelutgivningsrätt.

Förändringarna i riksbankens ställning under de hittills sedan årsskiftet förflutna veckorna ha stått i nära överensstämmelse med förändringarna under motsvarande veckor år 1920. Om denna överensstämmelse kommer att fortfara och hur penningmarknaden kan komma att utveckla sig under innevarande år, undandraget sig för närvarande varje tillförlitlig beräkning. De svårigheter, varunder det svenska näringslivet har att kämpa, mana emellertid till iakttagande av största möjliga försiktighet. Riksbanken måste ständigt vara rustad att möta de olika situationer, som kunna uppstå ur det nuvarande brydsamma och ovissa ekonomiska läget. Under dessa förhållanden anse fullmäktige, att riksbanken, oaktat sedelcirkulationens successiva och varsamma nedbringande bör eftersträvas, icke kan efter den 1 instundande mars undvara den i 6 § andra stycket av riksbankslagen omförmälda sedelutgivningsrätten, och hemställa fullmäktige följaktligen, att Eders Kungl. Maj:t ville i proposition till riksdagen föreslå, att riksbanken må under tiden till den 1 mars 1922 begagna ifrågavarande sedelutgivningsrätt.»

Fullmäktige i riksgäldskontoret, vilka yttrat sig i ärendet, hava icke haft något att erinra mot bankofullmäktiges framställning.

Beträffande tillkomsten av gällande bestämmelser om den extraordinära sedelutgivningsrätten tillåter jag mig hänvisa till den redogörelse, som den 6 februari 1920 av dåvarande chefen för finansdepartementet meddelades i statsrådet, då frågan om proposition i förevarande ämne senast anmäldes för Kungl. Maj:t (se proposition nr 75 år 1920). Jag vill här

endast tillägga, att 1920 års riksdag i skrivelse den 25 februari 1920 (nr 23) anmält sitt bifall till nämnda proposition.

I detta sammanhang vill jag beröra även en annan fråga.

I lag den 27 februari 1920 (nr 61) angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 (nr 27) och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 (nr 31) stadgas, att, om sådant med hänsyn till utomordentliga, av krig föranledda förhållanden prövas oundgängligen nödigt, må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd jämväl med fullmäktige i riksgäldskontoret, ej mindre för viss tid fritaga riksbanken från den enligt 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 riksbanken åliggande skyldigheten att inlösa guld i plants, som för riksbankens räkning till myntverket avlämnas, än även förklara, att bestämmelsen i § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 om rätt för en var, som vid myntverket inlämnar guld, att därför erhålla guldmynt, under viss tid icke skall äga tillämpning.

Denna lag gäller till och med den 28 februari 1921.

I skrivelse den 20 november 1920 till fullmäktige i Sveriges riksbank hemställde jag, att dessa ville, så snart lämpligen ske kunde, inkomma med yttrande, huruvida och i så fall för vilken tid bestämmelserna i nämnda lag borde förlängas att gälla utöver den 1 mars 1921.

Dylikt yttrande avgavs den 27 januari 1921 och är i huvudsak av följande lydelse:

»Fullmäktige tillåta sig erinra, att Kungl. Maj:t med stöd av en år 1919 utfärdad lag i ämnet enligt förordningen den 16 juli samma år medgivit inställandet av tillämpningen av ifrågakvarande stadganden under tiden från och med den 1 augusti 1919 till och med den 29 februari 1920. Vid sistnämnda tidpunkt inträdde alltså åter riksbankens skyldighet att till visst pris inlösa guld i plants ävensom rätten för envar att i myntverket erhålla guldmynt mot plantsguld. Fullmäktige ansågo sig då icke äga anledning att med åberopande av 1920 års lag i ämnet begära förlängning av ifrågakvarande bestämmelser utöver nyssnämnda dag och hava icke heller under den tid, som sedan dess förflutit, funnit sig böra hemställa om förordnande i enlighet med lagens stadganden.

Förhållandena på den internationella guldmarknaden äro visserligen för närvarande sådana, att riksbanken under den närmaste framtiden icke torde bliva i behov av det skydd, dessa bestämmelser äro avsedda att lämna. Men ställningen på guldmarknaden liksom på alla områden av det ekonomiska livet är fortfarande så oviss och oberäknelig, att enligt fullmäktiges mening utväg fortfarande bör finnas att, om förhållandena sådant påkalla, kunna befria riksbanken från guldinlösningsplikten samt att sätta ur tillämpning envars rätt att vid myntverket erhålla guldmynt mot plantsguld.

Med hänsyn till innehållet i gällande myntkonvention mellan de skandinaviska länderna bör denna utväg komma till användning först efter underhandling med danska och norska regeringarna.

Med stöd av det anförda få fullmäktige anhålla, att herr statsrådet ville hos Kungl. Maj:t hemställa om avlåtande av proposition till riksdagen med förslag, att lagen av den 27 februari 1920 angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av 9 § i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873 förnyas att gälla under ytterligare ett år till den 1 mars 1922.»

Med anledning av denna skrivelse hava fullmäktige i riksgäldskontoret lämnats tillfälle att yttra sig, och hava de meddelat, att de ej hava något att erinra mot bifall till fullmäktiges i riksbanken senast berörda framställning.

Departements-
chefen.

Att riksbankens utvidgade sedelutgivningsrätt för närvarande ej kan undvaras finner jag uppenbart. Utgående från den uppfattning i valutafrågan, för vilken jag vid framläggandet av årets statsverksproposition gjort mig till tolk, anser jag emellertid frågan härom icke böra behandlas isolerad utan såvitt möjligt i samband med övriga till valutavärden hörande spörsmål. Jag vill i detta sammanhang meddela, att jag genom skrivelse den 5 februari 1921 anmodat ekonomiska rådet att i samband med behandlingen av ärendet om eventuellt fortsatt suspension av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld senast den 1 mars 1921 inkomma med nytt utlåtande i valutafrågan. Sedan detta yttrande avgivits och när i anslutning därtill valutapolitiken i den utsträckning, som kan befinnas lämpligt, upptages till behandling, synes jämväl frågan om bibehållande av riksbankens utvidgade sedelutgivningsrätt böra tagas under övervägande med hänsyn till de praktiska konsekvenser, som de för valutapolitiken uppställda riktlinjerna kunna medföra. Då emellertid nuvarande bestämmelser för sedelutgivningen äga giltighet endast till den 1 mars 1921, då vidare behandlingen i ett sammanhang av de valutapolitiska frågorna med hänsyn till den tidpunkt, då ekonomiska rådets yttrande kan förväntas inkomma, icke kan äga rum förrän under loppet av mars månad, och då slutligen försiktigheten bjuder, att riksbanken icke är betagen möjligheten att under sågda månad begagna den utvidgade sedelutgivningsrätten, torde dylik rätt för närvarande böra medgivas till den 1 april 1921, d. v. s. den tidpunkt, då suspensionen av riksbankens skyldighet att inlösa sedlar med guld enligt nu gällande föreskrifter upphör.

Vad angår frågan om skyldighet för riksbanken att inlösa guld i

plants m. m., äro, såsom riksbanksfullmäktige uttalat, förhållandena på den internationella guldmarknaden för närvarande sådana, att riksbanken under den närmaste framtiden icke synes bliva i behov av det skydd, som de därom meddelade bestämmelser äro avsedda att lämna, och lärer därför avgörandet av denna fråga kunna utan olägenhet uppskjutas till den tidpunkt, då övriga till valutavården hörande spörsmål upptagas till behandling.

Under återopande av det nu anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen medgiva, att riksbanken må för tiden till den 1 april 1921 begagna den i 6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver vad som är medgivet i första stycket av samma paragraf.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Grip.